

בדלתיים סגורות

האגודה לזכויות האזרח בישראל

המערערת:

ע"י ב"כ עוה"ד דן יקיר ו/או דנה אלכסנדר ו/או אבנר
פינצ'וק ו/או מיכל פינצ'וק ו/או עאוני בנא ו/או לילה
מרגלית ו/או לימור יהודה ו/או עודד פלר ו/או טלי ניר
ו/או גיל גן-מור ו/או קרן צפירי ו/או נסרין עליאן ו/או
ראויה אבורביעה ו/או משכית בנדל ו/או רגד ג'ראיסי

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רחוב נחלת בנימין 75, תל אביב 65154
טל': 03-5608185, פקס: 03-5608165

נגד

מדינת ישראל

המשיבה:

ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים, ירושלים

ערעור פלילי

מוגש בזאת ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי מרכז (הנשיאה גרסטל) מיום 9.1.11 בבש"פ
10-03-8509, בה נדחתה בקשת המערערת להסיר את איסור הפרסום בהליך.
העתק ההחלטה מצ"ב.

בשל אופיו של הערעור והיותו מתייחס לזכות הציבור לדעת מתבקש בית המשפט הנכבד לקבוע
דיון דחוף.

ואלה נימוקי הערעור:

הרקע העובדתי וההליך בבית משפט קמא

1. ביום 13.5.10 התפרסמה באתר YNET ידיעה על האסיר X, שמוחזק בתא בבית הסוהר
איילון בבידוד מלא. זמן קצר לאחר מכן הוסרה הידיעה מהאתר.

2. ביום 16.6.10 פנתה המערערת ליועץ המשפטי לממשלה והביעה את דאגתה מהפרסום,
לפיו עציר מוחזק בניתוק מן העולם החיצון, כשיש חשש לפגיעה בזכויותיו הבסיסיות.

עוד ציינו, כי מעצרי סתר ומשפטים חשאיים סותרים את התפיסה הבסיסית במדינה דמוקרטית ופוגעים בזכות הציבור לדעת.

3. בתשובתו מיום 13.7.10 ציין עו"ד רז נזרי, עוזרו הבכיר של היועמ"ש, כי על הפרשה הוטל צו איסור פרסום בהחלטת בית המשפט המחוזי מרכז מיום 4.3.10. עוד עולה מן המכתב, כי הצו לא הועבר כלל לכלי התקשורת אלא כעבור חודשיים וחצי, ביום בו פורסמה הידיעה באינטרנט, וכי למעלה מחודש לאחר מכן, ביום 27.6.10, ניתנה החלטה מבהירה, לפיה הצו חל אף על תנאי הכליאה ופרטים על התא בו כלוא הנאשם. עוד צוין בתשובה, כי היועמ"ש והגורמים הרלבנטיים משגיחים, שזכויות הפרט נשמרות בכפוף להוראות הדין (העתק ההתכתבות מצ"ב).

4. ביום 21.12.10 נמסר למערערת, כי הנאשם נפטר, וכי ככל הנראה שם קץ לחייו. נסיבות מצערות אלה חייבו לבחון מחדש את ההצדקה לאיסור הפרסום ואת היקפו הגורף. לפיכך הגישה המערערת למחרת היום בקשה להסרת איסור הפרסום. בית המשפט קמא הורה למשיבה להגיש את תגובתה בתוך 3 ימים.

5. בתגובת המערערת לתשובת המשיבה הובאו פרטים נוספים.

6. ביום 27.12.10 פורסמה ידיעה נרחבת בעמוד הראשי של עיתון הארץ על דוח של לשכת עוה"ד, שכותרתה: "דו"ח: תנאי הכליאה בהפרדה בבתי הסוהר" לא אנושיים וגורמים פרנויות לאסירים" (העתק הידיעה מצ"ב).

7. לצד הידיעה התפרסם טור של הפרשן הביטחוני הבכיר אמיר אורן, שעניינו "תעלומת ההתאבדויות בכלא". וכך הוא כותב:

רגישותם של מקרי המוות נובעת מהשאלות המתעוררות בכל אחת מהאפשרויות - רצח בידי סוהר או אסיר, ממניע של נקמה או השתקה (הרעלת האסיר יוני אלזם בטרם עדותו בבית המשפט), רשלנות שסיכנה חיים ותופעת האובדנות בבתי הכלא. חמור במיוחד תרחיש של אסיר שנסיבות כליאתו חסויות, למשל מנימוקי ביטחון שקיבלו הכשר של בית המשפט, ומותו בכלא אינו ידוע לציבור.

בתרחיש כזה, אחד מכיווני החקירה אמור לבחון אם למערכת ממלכתית או אחרת, בעלת נגישות לאגפים ולתאים שמורים ביותר בכלא, היה עניין בהשתקת האסיר, ואם אכן כך - האם בוצע רצח שהוסווה כהתאבדות. מותו של אסיר שהוחזק בהשגחה מיוחדת מעורר גם ספק אם ביכולתו של שב"ס למנוע התאבדות, או מוות אלים אחר, מאסירים הנמצאים במרכז התודעה הציבורית, כמו יגאל עמיר. (העתק הטור מצ"ב).

8. מכאן שכלי התקשורת כבר יודעים על מותו של הנאשם, ואיסור הפרסום אך מזין ספקולציות ותיאוריות קונספירציה, ומונע מהציבור מידע חיוני לגבי עניין ציבורי בעל חשיבות גדולה.

9. בערבו של יום 27.12.10 התפרסם באתר ynet הידיעה שנפתחה בפסקאות הבאות :

תעלומה: אסיר התאבד בתאו בכלא איילון

ביום רביעי, 15 בדצמבר, אסיר תלה את עצמו בכלא איילון, בנסיבות מסתוריות. בניגוד למקרים קודמים, שב"ס לא פרסם הודעה. מדובר בהתאבדות ה-13 השנה מאחורי סורג ובריה

רענן בן-צור ואביעד גליקמן

פורסם :
27.12.10,
19:02

התאבדות מסתורית מאחורי הסורגים: גבר התאבד לפני כשבועיים בתלייה בתא שבו הוא מוחזק בהפרדה בכלא איילון. מדובר בעציר ה-13 השנה שמצליח להתאבד בעודו במעצר או במאסר, והשני החודש. דבר מותו עדיין בגדר תעלומה ולא נמסרו פרטים על זהות האיש.

המקרה התרחש ביום רביעי, 15 בחודש. צוות הסוהרים שהבחין בו הורידו, וניסה להחיותו - אך ללא הצלחה. הוא פונה למרפאת הכלא, שם נקבע מותו. עדיין לא ברור מדוע שב"ס לא הודיע על המקרה, שכן בדרך כלל מפורסמת הודעה על בדיקת נסיבות התאבדות בכלא.

בתחילת החודש התאבד עציר בן 63, בתלייה בתא השירותים בבית המעצר באבו כביר בתל אביב. העצור היה חסר בית שנחשד בתקיפת שוטר, גניבת רכב והחזקת סכין.

חודשיים קודם לכן התאבד עציר בן 33 בתא שירותים בבית המעצר קישון. האיש, שהיה במעצר עד תום הליכים בגין עבירות אלימות ואיומים, נמצא ללא רוח חיים, לאחר שככל הנראה חתך את צווארו בתא.

לפני כשנה דנה ועדת הפנים של הכנסת בנושא ההתאבדויות בכלא. המבקר, השופט בדימוס מיכה לינדנשטראוס, הודיע כי משרדו יבצע בשנת העבודה הקרובה מטלת ביקורת מקיפה בשירות בתי הסוהר, כולל בנושא ההתאבדויות.

כעבור כ-10 דקות התפרסם באותו האתר מבזק כדלהלן :

אסיר התאבד בתאו בכלא איילון לפני כשבועיים

פורסם :
27.12.10,
19:14

אסיר בכלא איילון התאבד לפני כשבועיים בתלייה בתא שבו הוא מוחזק בהפרדה. צוות הסוהרים שהבחין בו הורידו, וניסה להחיותו - אך ללא הצלחה. הוא פונה למרפאת הכלא, שם נקבע מותו.

בניגוד למקרים קודמים, שב"ס לא פרסם הודעה, ולא נמסרו פרטים על זהות האיש. מדובר בעציר ה-13 השנה שמצליח להתאבד בעודו במעצר או במאסר, והשני החודש.

(רענן בן-צור ואביעד גליקמן) (העתק הידיעות מצ"ב)

כעבור כשעה יד נעלמה דאגה להסיר את הידיעה מן האתר, אך המבזק עדיין הופיע בנוסחו המקורי שעות ארוכות לאחר מכן עד שאף הוא הוסר בשעות הלילה הקטנות.

10. מתברר, כי ביום בו לפי הידיעה ב-ynet מצא הנאשם את מותו, התפרסמה בדף המבזקים של אתר זק"א הידיעה הבאה:

כלא אילון ברמלה נמצא אסיר בן 32 תלוי ללא רוח חיים

15.12.2010 21:56

כלא אילון ברמלה נמצא אסיר בן 32 תלוי ללא רוח חיים. ככל הנראה מדובר בתליה עצמית.

מבזק זה עדיין מופיע באתר בעת הגשתו של ערעור זה.

11. המעוררת ציינה, כי כל עוד עיתונאי, שמקבל מידע על אסיר פלוני שהתאבד, איננו יודע את זהותו של האסיר ושכן מדובר בנאשם נשוא צו איסור פרסום זה, אין הוא בגדר מפר הצו. כך יוכלו הרשויות להמשיך ולרדוף אחר הפרסומים, שילכו ויתרבו. כל מאן דהו אף יכול היה להעתיק את הידיעות שפורסמו בטרם הסרתן, ולפרסמן במרחבי האינטרנט. וכך אמנם אירע בתוך זמן קצר: הידיעה פשטה ברשתות החברתיות טוויטר ופייסבוק ומצאה דרכה לבלוגים, שחלקם אף שאלו מפורשות האם אין המדובר באסיר X. זו רק שאלה של זמן עד שהידיעה תתפרסם בכלי תקשורת בעולם, והתוצאה תהיה שרק כלי תקשורת ישראלים יהיו מנועים מלפרסמה.

12. בית המשפט קמא קיים דיון בבקשה ביום 3.1.11. יום לפני כן הוגשה בקשה דומה מטעם ידיעות אחרונות והארץ, ואף היא נדונה באותו דיון.

13. ביום 9.1.11 דחה בית משפט קמא את שתי הבקשות. בית המשפט קבע, כי היה הוא מוסמך להטיל איסור פרסום אף על מקום מעצרו של הנאשם ועל תנאי מאסרו. כן נקבע, כי הטעמים שבהגנה על ביטחון המדינה, שעמדו ביסוד ההחלטה המקורית, לא פגו, ואין במותו של הנאשם כדי לשנות.

סמכות בית המשפט

14. סמכות בית המשפט להורות על איסור פרסום מעוגנת בסעיף 70 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984. ככל הוראה הפוגעת בזכויות יסוד חוקתיות, יש לפרש הוראה זו בצמצום. אין לאפשר מכוחה פגיעה בזכות הציבור לדעת אלא כמוצא אחרון, כאשר הדבר נדרש באופן הכרחי כדי למנוע פגיעה בביטחון המדינה, וכאשר הפגיעה עומדת במבחן המידתיות.

15. החלטתו השנייה של בית המשפט קמא מיום 27.6.10 התייחסה למקום כליאתו של הנאשם ולתנאי מעצרו – עניינים שאין להם קשר להליך הפלילי שנדון בפני בית המשפט הנכבד, ולפיכך לא היה הוא מוסמך לאסור את פרסומו. כיוון שצו איסור הפרסום פוגע בזכויות יסוד חוקתיות: חופש הביטוי וחופש המידע, המעוגנות כיום בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, נדרשת הוראת חוק מפורשת, שתעמוד בתנאי פסקת ההגבלה, כדי להסמך את בית המשפט להוציא צו איסור פרסום על מידע, שאיננו חלק מהליך שיפוטי.

16. החריג היחיד לכך מצוי בסעיף 70(ה), המסמך את בית המשפט לאסור פרסום שמו של חשוד אם הדבר עלול לפגוע בחקירה. זוהי החלופה היחידה, לפיה מוסמך בית המשפט לאסור פרסום אף לא בהקשרו של הליך שיפוטי, ומכלל ההן אנו לומדים את הלאו.

17. בית משפט קמא אימץ בהחלטתו פרשנות מרחיבה וחובקת כל, המאפשרת לו לאסור פרסום של כמעט כל פרט שמתייחס לנאשם, אף אם אין לו כל קשר להליך המשפטי המתנהל בפניו. בית המשפט קמא מצא פנים שלא כהלכה בהלכת חברת החדשות הישראלית (ע"פ 11793/05 **חברת החדשות הישראלית בע"מ נ' מדינת ישראל** (פס"ד מיום 5.4.06)). כיוון שאיסור פרסום הוא החריג, הפוגע בזכויות החוקתיות לפומביות הדיון וזכות הציבור לדעת, נדרשת פרשנות מצמצמת דווקא. לא רק שבית משפט קמא הנכבד לא אימץ גישה פרשנית זו, אלא שהוא נקט בגישה מרחיבה ביותר, שמאפשרת לבית המשפט לאסור פרסום כמעט על כל פרט שנוגע לנאשם אף אם אין לו כל קשר להליך השיפוטי.

18. הלכה למעשה המשיבה משתמשת בבית המשפט כתחליף נוח לצנזורה הצבאית, שהיא הרשות הסטטוטורית, המוסמכת לאסור פרסומו של מידע, שעלול לפגוע בביטחון המדינה. המשיבה ביקשה ואף קיבלה הרחבה נוספת של צו איסור הפרסום, האוסרת פרסום כל מידע בהסתמך על מקורות זרים, דבר המאושר כדבר שבשגרה על ידי הצנזורה הצבאית. גם בכך חרג בית משפט קמא מסמכותו.

איסור פרסום גורף ושינוי נסיבות

19. כפי שיפורט להלן, עקרון פומביות הדיון, זכות הציבור לדעת וזכות הנאשם להליך הוגן מחייבים להימנע מהטלת איפול גורף על מעצרו של אדם או על משפט שמתנהל נגדו; הצורך בהסרת האיפול מתעצם נוכח חשיבות קיומה של בדיקה ציבורית שקופה לגבי מה שהתרחש במקרה דנן.

20. על חשיבותם הרבה של עקרון פומביות הדיון ושל זכות הציבור לדעת – זכות העומדת בפני עצמה והנגזרת גם מהזכות העילאית לחופש הביטוי - אין צורך להכביר מלים. עקרון הפומביות משמש אמצעי חיוני להבטחת ביקורת ציבורית חופשית על מערכת אכיפת החוק ועל מערכת המשפט. הוא מבטיח שקיפות ביחס לשיקולי המדינה בניהול חקירות ובהעמדת אנשים לדיון, ומשמש ערובה מרכזית למניעת שימוש לרעה בסמכויות הנרחבות, הניתנות בידי רשויות החקירה. כפי ש"אור השמש הוא חומר החיטוי הטוב ביותר" – כך החושך והחשאיות מספקים קרקע פורייה לשרירות לב שלטונית ולפגיעות בלתי מוצדקות בזכויות אדם.

21. כפי שהדגישה השופטת דורנר באחת הפרשות:

"עקרון פומביות המשפט הינו מרכיב מרכזי במשטרנו הדמוקרטי, הקפדה מירבית עליו מהווה תנאי הכרחי לשמירה על תקינות ההליך השיפוטי ועל אמון הציבור בתי-המשפט... כלומר, ביסודו עומד גם חופש הביטוי, שהוא עצמו ניצב בראש החירויות שעליהן מבוססת תשתיתה הדמוקרטית של המדינה. אכן, בדומה לשאר זכויות-היסוד בשיטתנו, גם עקרון פומביות הדיון אינו מוחלט אלא יחסי... ברם, בהתנגשות בין זכויות מתחרות לבין עקרון פומביות הדיון, שביסודו כאמור, גם חופש הביטוי, נשמר לעקרון פומביות הדיון מעמד בכורה של "זכות עילאית" "... (ע"א 2800/97 ליפסון נ' גהל, פ"ד נג (3) 714, 719-718).

כן ראו ע"א 5185/93 היועץ המשפטי לממשלה נ' מרום, פ"ד מט(1) 318; ע"א 353/88 וילנר נ' מדינת ישראל, פ"ד מה (2) 444, 451: "...כבר הוטעם בפסיקה, שעל בתי המשפט להקפיד עד למאוד בשמירה על פומביות הדיונים שבפניהם ואל להם לחרוג ממנה אלא לאחר שקילה זהירה ועל דרך הצמצום... כל אימת שמתבקש בית-משפט להורות על סגירת הדלתיים הריהו ניצב, לא רק בפני הצורך להכריע בדבר קיומה של עילה העשויה לכאורה להוות בסיס לבקשה, אלא גם בדבר משקלם היחסי ההדדי של שיקולים ואינטרסים שונים וסותרים, מהם של הצדדים המתדיינים ומהם של כלל הציבור."

22. גורמי החקירה ובתי המשפט, כשאר רשויות השלטון, פועלים כנאמני הציבור. זו זכותו היסודית של הציבור לדעת על מהלכיהם ולנהל לגביהם שיח חופשי. פיקוח ציבורי על רשויות אכיפת החוק מהווה גם אמצעי חשוב לשמירת זכויותיהם של עצורים ונאשמים. מעצר, אשר עצם ביצועו מוסתר מהציבור, טומן בתוכו פוטנציאל מוגבר לפגיעה בלתי

מוצדקת בזכויותיו החוקתיות של החשוד – לרבות הזכות לחירות.

23. אכן, ישנם מקרים בהם קיימת הצדקה להטלת איפול על חקירה שמתנהלת לזמן מוגבל, כדי לאפשר לרשויות לאסוף מידע באופן אפקטיבי. אולם מרגע שאדם נעצר בקשר לפרשה, ספק אם יכולה להיות הצדקה לחשאיות כה גורפת ולאורך זמן. מחד גיסא, לרוב אין זה סביר להניח, כי ניתן יהיה להסתיר את עצם ביצוע המעצר מאנשים אחרים, העשויים להיחקר בקשר לפרשה, ועל כן כוחן של התכליות, העשויות להצדיק את צו איסור הפרסום, נחלש באופן ניכר; מאידך גיסא, הדעת אינה סובלת כי במדינה דמוקרטית הרשויות תוכלנה לעצור אנשים בסודיות מוחלטת "ולהעלים" אותם מהעין הציבורית – מבלי שהציבור אף ידע כי בוצע מעצר.

24. זאת ועוד – המחיר החוקתי והפגיעה בזכות הציבור לדעת הכרוכים בביצוע מעצרים, שהציבור כלל אינו יודע על עצם קיומם, הם קשים במיוחד. עקרון המידתיות מחייב, כי ככל שקיים הכרח למנוע פרסום של פרטים ספציפיים בקשר למעצרו של אזרח, הדבר ייעשה ללא איפול מוחלט.

25. כוחם של טיעונים אלה מתגבר עוד יותר לאחר הגשת כתב האישום.

26. מעל ומעבר לכך מחקרים רפואיים הוכיחו, כי החזקתו של אדם בבידוד - ואפילו לתקופה לא ממושכת – עלולה לגרום לנזקים נפשיים בלתי הפיכים. כל התאבדות של מי שמוחזק במשמורת שב"ס ובמיוחד לאור הנסיבות של המקרה שלפנינו מחייבת בדיקה וחקירה כדי לבחון אם סגל בית הסוהר נהג ברשלנות או אפילו אם עולה חשד לפלילים.

27. קיים אינטרס ציבורי חשוב וכבד משקל, שהציבור יוכל לעקוב אחר הבדיקה שתיעשה, ושמנגנוני ביקורת – כגון ועדת הפנים של הכנסת וכלי התקשורת – יוכלו לבדוק את שהתרחש. בין השאר חשוב לאפשר בהקשר זה קיום דיון ציבורי רציני סביב השלכות הסודיות הגורפת במקרה כגון דא על זכויות העצור, בריאותו הנפשית ועוד.

28. ביום 13.1.11 עודכנה פקודת שב"ס 04.54.01 "מניעת אובדנות – טיפול והשגחה". לא ברור אם היא רק נערכה לקראת פרסומה או שמא הוכנסו בה שינויים כלשהם. לפיכך קשה לבחון אם שירות בתי הסוהר הפיק את הלקחים הדרושים בעקבות מקרה המוות של המנוח אם לאו.

הפקודה פורסמה באתר שירות בתי הסוהר:

<http://www.ips.gov.il/NR/rdonlyres/ADBCBC22-3007-4886-9430-11164026DCDE/0/045401.pdf>

29. השארת הצו על כנו בנסיבות אלה עלולה לעורר את החשש, שמא תכליתו למנוע דיון ציבורי חופשי בישראל אודות מעצרו של הנאשם, ולאפשר לרשויות לחקרו ללא מבטה הבוחן של התקשורת והציבור הרחב.

30. בית משפט קמא לא נתן נימוק כלשהו במה פרסום לגבי עצם מעצרו של הנאשם (ללא פירוט בדבר זהותו והעבירות בהן הוא חשוד) והתאבדותו של עצור עד תום ההליכים ופרטים על חקירת נסיבות מותו עלולים לגרום לפגיעה כלשהי בביטחון המדינה.

לפיכך מתבקש בית המשפט הנכבד לקבל את הערעור ולהסיר את צו איסור הפרסום.

19 בינואר 2011

דן יקיר, עו"ד
ב"כ המערערת